

ПРАВИЛА ТА МЕТОД ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО МОЖЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

У статті доведено нагальність, вагомість та актуальність задачі підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договірних зобов'язань у сфері медичних послуг. Проведений аналіз показав, що наразі задача підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договірних зобов'язань у сфері медичних послуг залишається нерозв'язаною. Розроблено правила та метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг. Розроблений метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг забезпечує можливість виконувати швидку перевірку наявності всіх обов'язкових ьстотних умов у договорі про надання медичних послуг перед його укладанням. Така перевірка дозволяє укласти безпомилкові (з точки зору цивільного законодавства) договірні зобов'язання у сфері медичних послуг. Метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг був апробований на 95 договорах про надання медичних послуг. Проведений аналіз договорів показав, що без застосування даного методу лише 32% договорів були б коректними з точки зору цивільного законодавства.

Ключові слова: підтримка прийняття рішень, договірні зобов'язання у сфері медичних послуг, правила для визначення можливості укладання договору про надання медичних послуг, метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг.

Y. H. HNATCHUK
Khmelnyskyi National University

RULES AND METHOD OF SUPPORTING THE DECISION MAKING ABOUT THE POSSIBILITY OF CONCLUDING THE CONTRACT ON THE MEDICAL SERVICES PROVISION

The paper proves the urgency, importance and relevance of the task of supporting the decision-making about the conclusion of contractual obligations in the field of medical services. The conducted state of the art has shown that nowadays the task of supporting the decision-making about the conclusion of contractual obligations in the field of medical services remains unsolved.

The rules and method of supporting the decision making about the possibility on concluding the contract of the medical services provision were developed by the author. The developed method of supporting the decision making about the possibility on concluding the contract of the medical services provision provides an opportunity to quickly check the existence of all mandatory essential conditions in the contract in the field of medical services before its conclusion. Such checking allows to conclude unmistakable (from the point of view of civil law) contractual obligations in the field of medical services. The method of decision-making about the conclusion of contractual obligations in the field of medical services was tested on 95 contracts in the field of medical services. Only 30 of the 95 contracts on the medical services provision were ready for their concluding, and the remaining 65 contracts needed to be finalized in terms of adding mandatory essential conditions. The analysis of contracts showed that without performing such a check, only 32% of contracts would be correct in terms of civil law (would have all mandatory essential conditions).

The author plans to devote further research to the implementation of the decision support system on the possibility of concluding a contract on the medical services provision, which will fully automate the process of verifying the existence of all mandatory essential conditions in the contract on the medical services provision before its conclusion.

Keywords: supporting the decision-making, contractual obligations in the field of medical services, rules for determining the possibility of concluding the contract on the medical services provision, method of supporting the decision making about the possibility of concluding the contract on the medical services provision.

Вступ

Договори з надання послуг без сумніву можна вважати одним із найважливіших інститутів цивільного права. Договір про надання медичних послуг є однією з найпоширеніших підстав виникнення правовідносин з надання медичних послуг. Цей правочин виконує роль основного правового механізму реалізації прав і законних інтересів його учасників (фізичних осіб, медичних закладів, лікарів) і стимулювання економічної доцільності приватної медичної діяльності.

При здійсненні медичної діяльності, лікувальний заклад щодня зіштовхується з необхідністю документального врегулювання відносин з контрагентами, починаючи з питань забезпечення необхідним для роботи обладнанням, медикаментами, співпрацею з іншими лікувальними закладами і закінчуючи безпосередньою реалізацією основного виду діяльності – надання медичних послуг пацієнтам.

На захист прав пацієнта спрямована Директива 2011/24/EU Європейського Парламенту та Ради від 9 березня 2011 року про застосування прав пацієнтів у транскордонній медичній допомозі [1]. В ст. 4 цієї Директиви містяться вимоги щодо медичного піклування, страхування і питання відшкодування шкоди. Основна проблема полягає у підвищенні матеріальної відповідальності за шкоду, завдану пацієнту грубими помилками при наданні медичної послуги.

Договір про надання медичних послуг можна розглядати як домовленість, згідно з якою одна сторона (лікар, медичний заклад) зобов'язується надати відповідну медичну послугу за зверненням іншої

сторони (пацієнта), спрямовану на відновлення та підтримання його здоров'я, а пацієнт зобов'язується сплатити за неї грошову суму, визначену в договорі. Як цивільно-правовий договір, договір про надання медичних послуг є підставою виникнення прав і обов'язків лікаря і пацієнта.

Враховуючи вищевикладене, все більшої уваги на сьогодні потребує питання укладання договору про надання медичних послуг, зокрема, перевірка наявності у договорі всіх істотних умов. Відсутність істотних умов в договорі про надання медичних послуг може призвести до виникнення ряду проблем:

- відсутність або некоректне визначення предмета договору про надання медичних послуг;
- помилки у визначенні правового статусу сторін (нерідко в договорах упускають умови, які потрібно було б вказати – як правило, права сторін);
- неможливість запропонувати власні умови договору.

Для підвищення юридичної коректності, для забезпечення в договорі про надання медичних послуг всіх істотних умов та з метою убезпечення як лікаря, який надає послугу, так і пацієнта, який послугу отримує, необхідною є підтримка прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг, за рахунок чого безкоштовно та автоматизовано перевірятиметься наявність у договорі всіх істотних умов, і на основі цієї перевірки надаватиметься рекомендація щодо укладання чи неукладання договору. Наразі процеси прийняття рішень у сфері медичних послуг є трудомісткими, складними та непрозорими [2]. Огляд медичної інформатики, зроблений у [3], показав, що серед досягнень, які очікуються в наступному десятиріччі, можна відзначити інформаційну підтримку прийняття клінічних рішень з метою покращення здоров'я населення. Спільне прийняття рішень має багато форм, які вони повинні мати достатню здатність приймати рішення [4].

Взагалі, зменшення частки фізичної праці та мінімізації впливу людського фактору завдяки автоматизації процесів (в тому числі й процесів прийняття рішень) є основною метою розвитку інформаційного суспільства України [5].

Відтак, наразі актуальною задачею для України є підтримка прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг.

Цивільно-правові підстави укладання договірних зобов'язань у сфері медичних послуг

Для забезпечення підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг слід спочатку з'ясувати, які ж задачі вона повинна вирішувати і які властивості мати. Для виявлення цих потреб слід провести аналіз предметної галузі. Під час аналізу предметної галузі слід дослідити правові аспекти та цивільно-правові підстави укладання договорів про надання медичних послуг.

Договір про надання медичних послуг має термін чинності; визначає права і обов'язки сторін; базується на приватній автономії; є формою опосередкування відносин між лікарем і пацієнтом; уможливорює договірну цивільну відповідальність лікаря (медичного закладу). В договорі можуть бути передбачені конкретні види медичних послуг. За своєю природою договори про надання медичних послуг є двосторонніми. Дані договори можуть укладатись на визначений або на невизначений строк.

У сучасному цивільному законодавстві сторонами договору про надання медичних послуг є виконавець та замовник. Аналіз ст.901 Цивільного Кодексу України [6] дає підстави стверджувати, що і виконавцем, і замовником можуть бути фізичні (громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства) і юридичні особи (підприємства, установи, організації усіх форм власності і господарювання), оскільки стаття не містить жодних обмежень щодо суб'єктного складу зобов'язання. Пацієнтом і відповідно стороною договору може бути також неповнолітній. Однак один з подружжя не може укладати договір замість іншого.

До істотних умов договору про надання медичних послуг належать [7]:

- предмет договору. Предметом договору виступають дії з надання медичної послуги, тобто вчинення лікарем (медичною установою) певних дій щодо надання медичних послуг стосовно профілактики, діагностики, лікування, реабілітації. Слід особливо відзначити, що предметом у договорі буде не послуга, а сам процес надання послуги (дії виконавця);
- мета укладення договору про надання медичних послуг. Метою укладення договору є не лише результат, а й процес, внаслідок якого досягається результат, що, в свою чергу, є мотивом укладення договорів про надання медичних послуг;
- ціна договору. Ціна медичної послуги, як правило, встановлюється надавачем послуги (лікарем або медичною організацією) в односторонньому порядку, виходячи із її характеру, обсягу та враховуючи ринкові ціни на аналогічні послуги. При цьому, виконавці платних медичних послуг не можуть ігнорувати положення цивільного законодавства України щодо публічності правовідносин з надання медичних послуг. Фізична особа може погодитися з ціною встановленою конкретним суб'єктом надання медичних послуг і, відповідно, здійснити волевиявлення для укладення договору або ж звернутися до іншого послугодавця;
- умова про право на доступну, своєчасну, достовірну та повну інформацію про стан здоров'я пацієнта. У чинному Цивільному кодексі України [6] міститься стаття (ст.285), що передбачає право фізичної особи на інформацію про стан здоров'я;
- якість послуги. Лікар та пацієнт по-різному оцінюють якість наданої медичної послуги. Пацієнт оцінює якість медичної допомоги з позицій стану свого здоров'я після лікування та ставлення до нього лікаря. Лікарі оцінюють якість надання медичної допомоги насамперед за технічною майстерністю, досягненням бажаного результату лікування. Якість медичної послуги залежить від наступних чинників:

профіль медичного закладу, професійна компетенція лікаря та його сумлінне ставлення до своїх обов'язків, правильність обраних методів лікування, оснащеність медичного закладу необхідною сучасною медичною апаратурою;

- умови припинення договору. Припинення договору про надання медичних послуг може відбутись при настанні однієї з підстав: смерть однієї із сторін, за взаємною згодою, після припинення маніпуляцій, вибір іншого лікаря внаслідок втрати довіри до лікаря чи лікувального закладу;

- строк дії договору;

- строк дії зобов'язань. Строк дії договору може закінчитись, а зобов'язання продовжує існувати (наприклад, коли через деякий час пацієнт звертається до медичного закладу із проханням виправити недоліки, що були допущені під час надання медичних послуг).

Правила та метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг

Як показує проведений у [8] аналіз, відомі моделі, методи та засоби не розв'язують задачу підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг.

Враховуючи істотні умови договору про надання медичних послуг, *правила для визначення можливості укладання договору про надання медичних послуг* матимуть вигляд:

1) якщо в договорі про надання медичних послуг наявний пункт «Предмет договору», то: $dm=dm+1$ та $a[1,1]=0$, інакше $a[1,1]=1$;

2) якщо в договорі наявна інформація про процес надання послуги (дії виконавця), то $dm=dm+1$ та $a[1,2]=0$, інакше $a[1,2]=1$;

3) якщо в договорі наявний пункт «Мета укладення договору», то $dm=dm+1$ та $a[1,3]=0$, інакше $a[1,3]=1$;

4) якщо в договорі наявна інформація про результат договору, то $dm=dm+1$ та $a[1,4]=0$, інакше $a[1,4]=1$;

5) якщо в договорі наявна інформація про процес досягнення результату, то $dm=dm+1$ та $a[1,5]=0$, інакше $a[1,5]=1$;

6) якщо в договорі наявний пункт «Ціна договору», то $dm=dm+1$ та $a[1,6]=0$, інакше $a[1,6]=1$;

7) якщо в договорі наявна умова про право на доступну, своєчасну, достовірну та повну інформацію про стан здоров'я пацієнта, то $dm=dm+1$ та $a[1,7]=0$, інакше $a[1,7]=1$;

8) якщо в договорі наявний пункт «Якість послуги», то $dm=dm+1$ та $a[1,8]=0$, інакше $a[1,8]=1$;

9) якщо в договорі наявна інформація про профіль медичного закладу, то $dm=dm+1$ та $a[1,9]=0$, інакше $a[1,9]=1$;

10) якщо в договорі наявна інформація про професійну компетенцію лікаря, то $dm=dm+1$ та $a[1,10]=0$, інакше $a[1,10]=1$;

11) якщо в договорі наявна інформація про методи лікування, то $dm=dm+1$ та $a[1,11]=0$, інакше $a[1,11]=1$;

12) якщо в договорі наявна інформація про оснащеність медичного закладу необхідною сучасною медичною апаратурою, то $dm=dm+1$ та $a[1,12]=0$, інакше $a[1,12]=1$;

13) якщо в договорі наявний пункт «Умови припинення договору», то $dm=dm+1$ та $a[1,13]=0$, інакше $a[1,13]=1$;

14) якщо в договорі наявний пункт «Строк дії договору», то $dm=dm+1$ та $a[1,14]=0$, інакше $a[1,14]=1$;

15) якщо в договорі наявний пункт «Строк дії зобов'язань», то $dm=dm+1$ та $a[1,15]=0$, інакше $a[1,15]=1$.

В елементи другого рядка матриці a записуються необхідні істотні умови договору про надання медичних послуг, а саме: $a[2,1]$ = предмет договору; $a[2,2]$ = інформація про процес надання послуги (дії виконавця); $a[2,3]$ = мета укладення договору; $a[2,4]$ = інформація про результат договору; $a[2,5]$ = інформація про процес досягнення результату; $a[2,6]$ = ціна договору; $a[2,7]$ = умова про право на доступну, своєчасну, достовірну та повну інформацію про стан здоров'я пацієнта; $a[2,8]$ = якість послуги; $a[2,9]$ = інформація про профіль медичного закладу; $a[2,10]$ = інформація про професійну компетенцію лікаря; $a[2,11]$ = інформація про методи лікування; $a[2,12]$ = інформація про оснащеність медичного закладу необхідною сучасною медичною апаратурою; $a[2,13]$ = умови припинення договору; $a[2,14]$ = строк дії договору; $a[2,15]$ = строк дії зобов'язань.

Метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг складається з наступних кроків:

1) аналіз договору з використанням кожного з розроблених правил для визначення можливості укладання договору про надання медичних послуг та підрахунок лічильника dm ;

2) якщо $dm=15$, то формується висновок про те, що укладання договору про надання медичних послуг є можливим (оскільки всі істотні умови договору про надання медичних послуг є обов'язковими для укладання договірних зобов'язань у сфері медичних послуг);

3) якщо $dm<15$, то:

- формується висновок про те, що укладання договору про надання медичних послуг є неможливим, і договір потребує доопрацювання;

• користувачу надаються відсутні в договорі обов'язкові істотні умови договору про надання медичних послуг – якщо елемент матриці $a[1,j]=1$ ($j=1..15$), то користувачу виводиться відповідний елемент матриці $a[2,j]$ як керівництво, які обов'язкові істотні умови слід додати в договір для можливості його укладання.

Розглянемо *функціонування* розроблених правил та методу підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг.

Розроблений метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг був апробований на 95 договорах про надання медичних послуг. Результати роботи методу представлені на рис 2. Отже, лише 30 з 95 договорів про надання медичних послуг були готовими до їх укладання, а решта 65 договорів потребували доопрацювання в частині додавання обов'язкових істотних умов, тобто без застосування даного методу лише 32% договорів були б коректними з точки зору цивільного законодавства.

Розглянемо 2 договори із множини проаналізованих договорів. При аналізі Договору1 з використанням розробленого методу підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг отримали, що лічильник $dm=15$, тому формується висновок про те, що укладання договору про надання медичних послуг є можливим (оскільки всі істотні умови договору про надання медичних послуг є обов'язковими для укладання договірних зобов'язань у сфері медичних послуг). При аналізі Договору2 з використанням методу підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг отримали, що лічильник $dm=10$, тому формується висновок про те, що укладання договору про надання медичних послуг є неможливим, і договір потребує доопрацювання. Крім цього рішення, користувачу було надане керівництво про обов'язкові істотні умови, які необхідно додати до договору для його укладання: «інформація про результат договору»; «умова про право на доступну, своєчасну, достовірну та повну інформацію про стан здоров'я пацієнта»; «інформація про професійну компетенцію лікаря»; «інформація про оснащеність медичного закладу необхідною сучасною медичною апаратурою»; «строк дії зобов'язань». Без додання цих істотних умов у Договорі2, його підписання є неможливим.

Отже, розроблений метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг забезпечує можливість виконувати швидко перевірку наявності всіх обов'язкових істотних умов у договорі про надання медичних послуг перед його укладанням. Така перевірка дозволяє укладати безпомилкові (з точки зору цивільного законодавства) договірні зобов'язання у сфері медичних послуг.

Висновки

У статті доведено нагальність, вагомість та актуальність задачі підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг.

У статті були розроблені правила та метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг.

Розроблений метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг забезпечує можливість виконувати швидко перевірку наявності всіх обов'язкових істотних умов у договорі про надання медичних послуг перед його укладанням. Така перевірка дозволяє укладати безпомилкові (з точки зору цивільного законодавства) договори про надання медичних послуг.

Метод підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг був апробований на 95 договорах про надання медичних послуг. Проведений аналіз договорів показав, що без застосування даного методу лише 32% договорів були б коректними з точки зору цивільного законодавства.

Подальші дослідження автор планує присвятити реалізації системи підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг, яка повністю автоматизуватиме процес перевірки наявності всіх обов'язкових істотних умов у договорі про надання медичних послуг перед його укладанням та процес підтримки прийняття рішень щодо можливості укладання договору про надання медичних послуг.

Література

1. Directive 2011/24/EU of the European Parliament and of the Council of 9 March 2011 on the application of patients' rights in cross-border healthcare. – Official Journal of the European Union. 2011. – Vol. 88. – Pp. 45-65.
2. Adams C. Data custodians and the decision-making process: releasing data for research / C. Adams, J. Allen, F. Flack // Journal of Law and Medicine. – 2018. – Vol. 26. – Issue 2. – Pp. 433-453.
3. Collen M. Medical informatics: past and future / M. Collen, M. Ball // History of medical informatics in the United States. – 2015. – Pp. 725-748.
4. Knight K. Who is the patient? Tensions between advance care planning and shared decision-making / K. Knight // Journal of Evaluation in Clinical Practice. – 2019. – Vol. 25. – Issue 6. – Pp. 1217-1225.
5. Hovorushchenko T. Methodology of evaluating the sufficiency of information for software quality assessment according to ISO 25010 / T. Hovorushchenko // Journal of Information and Organizational Sciences. – 2018. – Vol. 42. – Issue 1. – Pp. 63-85.

6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної ради України (ВВР). 2003. №№ 40-44.
7. Герц А. А. Договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг / А.А. Герц. – Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2015. – 250 с.
8. Hovorushchenko T. Decision-Making about Conclusion of Contractual Obligations in the Field of Medical Services / T. Hovorushchenko, Ye. Hnatchuk, A.Herts // CEUR-WS. – 2020. – Vol. 2753. – Pp. 142-148.

References

1. Directive 2011/24/EU of the European Parliament and of the Council of 9 March 2011 on the application of patients' rights in cross-border healthcare. – Official Journal of the European Union. 2011. – Vol. 88. – Pp. 45-65.
2. C. Adams, J. Allen, F. Flack. Data custodians and the decision-making process: releasing data for research // Journal of Law and Medicine. – 2018. – Vol. 26. – Issue 2. – Pp. 433-453.
3. M. Collen, M. Ball. Medical informatics: past and future // History of medical informatics in the United States. – 2015. – Pp. 725-748.
4. K. Knight. Who is the patient? Tensions between advance care planning and shared decision-making // Journal of Evaluation in Clinical Practice. – 2019. – Vol. 25. – Issue 6. – Pp. 1217-1225
5. T. Hovorushchenko. Methodology of evaluating the sufficiency of information for software quality assessment according to ISO 25010 // Journal of Information and Organizational Sciences. – 2018. – Vol. 42. – Issue 1. – Pp. 63-85.
6. Civil Code of Ukraine, Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, vol. 40-44, 2003.
7. A. Herts. Contractual obligations in the field of medical services. – Khmelnytskyi: FOP Melnyk A. A., 2015. – 250 p.
8. T. Hovorushchenko, Ye. Hnatchuk, A.Herts. Decision-Making about Conclusion of Contractual Obligations in the Field of Medical Services // CEUR-WS. – 2020. – Vol. 2753. – Pp. 142-148.

Є. Г. ГНАТЧУК

ORCID ID: 0000-0003-2989-3183

liza_veta@ukr.net

Рецензія/Peer review : 10.05.2021 р.

Надрукована/Printed :30.06.2021 р.